

Al meu amic Diputellu,
fidel cantautor de
l'Orfeu Català, molt
amicament,

J. Fontcuberta.

Una trajectòria, unes fites, un símbol:
LLUÍS MILLET i L'ORFEU CATALÀ

Andorra la Vella, juliol de 1968

M'hauria agradat proposar-vos una conversa entre vosaltres i jo, construïda com una simfonia. L'allegro, l'andante, l'scherzo i el final. La vida del Mestre Millet explicada en forma musical. La simfonia que jo volia explicar, pensada i construïda com una obra arquitectònica, s'ha transformat en una improvisació que, per força, resultarà una mica desacordada i desdibuixada. Procuraré, però, que el Mestre Millet i la seva obra hi siguin presents així com tota aquella vida que li ha donat celebritat i eternitat. El Mestre Millet i la seva obra són immortals.

El gran Rei en Jaume va pronunciar uns mots que és escaient pronunciar-los aquí i que jo voldria fossin una mica el tema, el leitmotiv d'aquesta nostra conversa. El Rei de Catalunya va dir: "La fe sense obra, morta és". Aquesta fou la divisa del Mestre Millet. Ell, que tota la seva vida fou un sant i un apòstol, va afegir a la immensa fe que tenia, l'acció i l'activitat més febril i va lluitar com un guerrer de l'ideal. La seva obra de compositor, poc important en quantitat però d'una qualitat perfecta, no hauria sigut suficient per donar la celebritat al gran Mestre. En primer terme l'obra de Lluís Millet fou l'Orfeó Català, després la germanor dels Orfeons de Catalunya i, com a coronament d'aquest esforç popular, la creació del Cançoner de Catalunya, veritable obra científica que posa el nostre patrimoni nacional artístic al nivell dels que, arreu del món, són orgull de nacions avançades i civilitzades. És més: Catalunya, aquest petit país, geogràficament s'entén, posseeix una diversitat de cançons populars, d'una tal qualitat i emoció i d'una tal riquesa musical que, sense pecar d'un orgull excessiu, podem afirmar que pocs països del món les tenen més belles.

Parlar del Mestre Millet sense evocar almenys dos il·lustres antecessors seus, seria injust i la vida del gran Mestre seria incompleta. He dit dos i, encara que el tercer és el més modest, hauria de dir tres. Pep Ventura, el creador de la sardana llarga, el Beethoven català, el músic de la sublim melodia i de la simplicitat humana. A vegades, tot recordant Pep Ventura, em demano si no fou ell qui va desvetllar la Mussa de la Música al nostre País. Josep Anselm Clavé, fundador de tot el moviment coral i compositor insigne de cors d'homes que ni el temps ni les modes no han pogut fer desaparèixer. Anselm Clavé va cantar, fins i tot, el sentit moral del nostre poble. Els homes el seguien i, per anar amb ell, abandonaven els petits vicis (a vegades aquests petits vicis esdevenen grossos) i, en tot cas, aquests homes senzills, pertanyent a les classes més modestes de la societat, enriqueixen el seu esperit amb les deus fresques i regalades de la música. El tercer fou Francesc Alió. Músic delicat, va harmonitzar les cançons catalanes a la manera de lieder, com Schubert i Schumann. Francesc Alió portava les nostres cançons a un altre terreny. Gràcies a ell les nostres eminents cantatrius, de Maria Barrientos a Concepció Badia d'Agustí, de Conxita Supervia a Mercè Plantada posaven el nom de Francesc Alió al costat dels compositors estrangers de més alta anomenada.

Lluís Millet fou l'hereu d'aquest patrimoni. Altres grans músics catalans ho haurien pogut ser. Albéniz, Granados, Enric Moreta, Amadeu Vives, Antoni Nicolau, Juli Garreta, sense oblidar el nostre gran Pau Casals (que en aquell temps era el més jove de tots ells), tenien prou geni creador per emprendre l'apostolat que Millet va encetar. D'entre ells no n'hi havia cap de prou sant, cap amb tanta força de sacrifici per donar-se en cos i ànima a una obra que no era personal i la realització de la qual era més que dubtosa. Fou justament Lluís Millet qui, sacrificant l'obra personal de creació, es va llençar a la formació del gloriós Orfeó Català portant-lo al cim més alt de la reputació i de la glòria. I fou Lluís Millet qui va completar l'obra dels seus antecessors. Ell va forjar l'instrument que va fer possible l'audició de les obres mestres de la música. Sense l'Orfeó Català, qui sap quan temps hauríem estat els catalans sense conèixer la Novena Simfonia de Beethoven i la Missa Solemnis, les Passions de Bach i el Magníficat i la Missa en sí menor! Les Beatitudes de Cèsar Franck i el Messies de Haendel i les Estacions de Haynd i el Requiem de Mozart i tantes i tantes obres de la Reinaxença com les de Palestrina, Victòria i Orlando de Lassus que l'Orfeó Català, una darrera l'altra, ha fet conèixer a un nombros públic. I no s'atura aquí la popularitat d'aquestes obres. Amb l'Orfeó Català, tots els Orfeons de Catalunya en segueixen el mestratge i l'exemple. Tots sabeu que a Catalunya es dona el cas extraordinari que sorprèn als que ens venen a visitar: orfeons de llocs petits que canten corals de Bach. Lluís Millet ha fet el gust musical de Catalunya. Ha salvat al nostre poble de la vulgaritat. Gràcies a Lluís Millet i als Orfeons de Catalunya, s'ha pogut salvar un patrimoni que hauria anat riuada avall cada cop que, en el curs de l'història, els esdeveniments han fet perdre els ulls i el cor i el tan celebrat seny català.

Qui era Lluís Millet?

El nom dels Millet vé del mar. Vé del mar, després d'haver nascut a l'il·lustre Comtat de Comingues en terra gascona. Com aquell gran Bisbe de Perpinyà, Monsenyor Carsalade Du Pont, que també va esdevenir català, tant, que a la seva mort va voler ésser enterrat a l'Abadia de Sant Martí del Canigó, després d'haver estat ell el que va ressuscitar l'alt lloc del Pirineu. Cal creure que, al morir, el va rebre al Paradís el nostre gran Mossèn Cinto que tan bellament havia cantat aquells paratges.

Coneixem els primers Millet a Comingues, cap al 1644. El nom va escampar-se cap a Provença i al Rosselló i fou així com amb una barca pesquera (aquest meravellós element de la nostra Mediterrània) va arribar un Millet a Masnou. I d'allà, els Millèts anaren arreu del món. En trobem per tot Espanya, a Portugal i, no cal dir, a totes les Repúbliques de l'Amèrica llatina. El pare de Lluís Millet era capità d'un petit vaixell de pesca. Es va casar amb una noia del poble veí de Taià. Varen tenir nombrosa família. El nostre Lluís Millet fou el més petit de la niuada. Els dos primers foren mariners com el pare. Els que vingueren després, comerciants de cotó. Un altre va seguir la carrera eclesiàstica. Dos, encara, es varen morir.

Lluís Millet va néixer a Masnou el dia 18 d'abril de l'any 1867. Es un deure i un goig recordar els homes que han portat una vida tan exemplar i que han fet tant per llur pàtria. Per cert, que per aquells mateixos dies de mitjans del segle darrer, hi havia a França un altre Millet que, amb la seva obra pictòrica, es guanyava la celebritat i la immortalitat. Joan-Francisc Millet pintava les seves famoses teles "L'Angelus", "La collita de patates" i "La Sembradora", pintures que hem vist milers de vegades reproduïdes i que figuren tant a les parets de les cases més modestes com a les aburguesades. No sabem si aquest Millet era un descendent de la branca gascona. Però el fet de que l'il·lustre pintor era fill de Normandia vol dir que era un d'aquests descendents d'homes de mar, com el nostre genial músic.

Les guerres carlines portaren la família Millet a Barcelona. La trobem als carrers més típics de la ciutat: a la Plaça de les Olles, als carrers del Carme, de les Portadores i ja al més modern de Trafalgar. Lluís Millet va entrar al Conservatori del Liceu l'any 1880. Per tant, tenia 13 anys. El professor de Millet fou el Mestre Josep Rodoreda, que era al mateix temps director de la societat coral Euterpe. Aquesta avinentesa fou el primer contacte del Mestre Millet amb l'obra de Josep Clavé. Diguem, de passada, que Rodoreda fou el Mestre de Pau Casals i de Maria Barrientos. Va fundar la Banda Municipal de Barcelona (que després el Mestre Lamothe de Grignon havia de portar als cims de la reputació mundial) i va fundar, també, l'Escola Municipal de Música de Barcelona, d'on n'han sortit tots els músics de Catalunya, sota el mestratge d'Antoni Nicolau i d'Enric Morera. D'aquesta escola el Mestre Millet, més tard, en fou el director i l'ànima. Rodoreda (sovint les terres són injustes pels seus millors fills) va morir en l'emigració a les vores del Plata.

El Mestre Millet va viure sempre modestament, encara que mai li va mancar res degut a la petita fortuna del seu pare. Però tot seguit va comprendre que es té més llibertat quan un mateix es guanya la vida. Això el va fer decidir a llogar-se de dependent en una casa de música. Primer o va ser de Can Guardia al Passatge Bacardí i després ho va ser de Can Ferrer, el gendre de Clavé, al carrer d'Escudillers. La missió de Lluís Millet era fer sentir als clients les obres arribades de nou. Calculeu quines coses el pobre Millet va haver de tocar i de recomanar! Imagineu-vos que, ara, un jove músic de debò hagi de fer sentir totes les carrincloneríes i totes les obscenitats musicals que ens venen de per tot arreu i que la ràdio i el disc es cuiden d'escampar com si fossin una metzina agradable i de bon preindre però que mata, amb tota seguretat i amb més o menys temps, el bon gust de la gent.

Lluís Millet va veure morir els que en podriem dir els "renaixentistes" com Pelai Britz, Milà i Fontanals, Rubió i Ors, Víctor Balaguer. I al seu temps sortien els homes eminents que havien de fer la Catalunya moderna. Mossèn Cinto Verdaguer, Àngel Guimerà, Jaume Collell, Francisc Mateu, Apel·les Mestres, Santiago Rosinyol, Joan Maragall

I ja trobem Lluís Millet pianista del Cafè Inglès, on va substituir al seu Mestre, el gran pianista Vidiella, que fou en el seu temps d'una gran celebritat. Lluís Millet va tocar sempre el piano, malgrat que d'ell no se'n pugui dir un pianista. Era un lector extraordinari. Ho podia tocar tot a primera vista. I no caldir amb quina emoció. He sentit a dir al seu fill Lluís Maria, el que ara és el director de l'Orfeó Català, que cada cop que sentia al seu pare tocant una sonata de Beethoven, en la intimitat del fogar familiar, li venia pell de gallina. Ho comprenc perquè això mateix em passava a mí quan sentia tocar Beethoven al Mestre Enric Morera i al músic llengadocià Deodat de Severac, amb els que he tingut la sort de compartir la intimitat.

La primera espurna que havia d'encendre la gran foguera la va donar l'amistat de Lluís Millet amb Amadeu Vives. M'agradaria parlar un moment d'Amadeu Vives però ens en anirem del tema que us he proposat. De totes maneres, deixeu-me dir-vos-en quatre mots. Amadeu Vives, fill de Collbató, al peu de Montserrat, tenia quatre anys menys que Lluís Millet. El seu pare era el secretari del modest ajuntament i al mateix temps era forner. Va tenir disset fills. El seu germà gran va ser el veritable protector d'Amadeu Vives. Aquest era tan amic amb Lluís Millet i tan pobre que el nostre gran músic li va deixar la levita per poder-se casar decentment. Trobant-se a Màlaga, es va calar foc a la pensió on vivia i el pobre Vives, per salvar-se, es va tirar daltabaix del balcó. Per això Vives va restar invàlid tota la seva vida. A Madrid Vives va conèixer tots els artistes eminents d'aquell temps: Barbieri, Sarasate, Gyarre, Arrieta, Monasterio ... Però va tornar a Barcelona malgrat que ell, amb les seves polèmiques, sostenia que la música tenia de ser universal. Al contrari de Pedrell i de Millet, que sostenien que la música era una cosa nacional. A Barcelona Vives va freqüentar els que en aquell temps ja eren personalitats i capdavanters a la vida de Catalunya: Prat de la Riba, Pere Coromines, Puig i Cadafalch, Duran i Ventosa. El seu nom va figurar tot seguit a les planes de la Veu de Catalunya, al costat del nom de Mossèn Cinto i de totes les personalitats abans esmentades. En aquest moment l'amistat de Vives i Millet començà a donar el seu fruit.

No hi ha més remei, hem de deixar l'apassionant vida de Vives - un altre dia potser tindrem ocasió de parlar-ne extensament com es mereix -. Ens trobem a l'any 1891. Millet tocava el piano a un cafè cèlebre: el Cafè Pelayo. En aquest cafè s'hi reunia la flor i nata del País. Els estrangers, de pas per Barcelona, anaven allà. Fou el cafè que ha vist a Frederic Mistral, Menéndez y Pelayo, Teodoro Llorente, acompanyats dels Gaudí, dels Domènech i Montaner, Guimerà, Alió ... Fou allà on hi havien les grans discussions sobre temes musicals. Era el moment en que la música italiana feia estralls arreu del món i el wagnerisme començava a ocupar el seu lloc. A Catalunya, els cors de Clavé eren l'única manifestació de la música. En aquestes discussions, Vives i Millet no es posaven gaire d'acord respecte al geni musical de Clavé. Millet acabà per convèncer a Vives i ambdós esdevingueren entusiastes del nostre geni popular. Amb aquest acord resolgueren crear l'Orfeó Català. Si en tingueren de discussions amb altres artistes!. En aquestes coses sempre hi ha el personatge que ho veu tot negre. El que posa trabes per veure si els optimistes, els que ho veuen tot de color rosa, són capaços de vèncer aquestes dificultats. Es clar, Millet

i Vives eren aquests darrers. Per exemple, un simpatitzant els va dir: i amb quina llengua cantareu les cançons que no són catalanes? Vives li va respondre sense pensar-s'hi: les traduirem al català. Però això és absurd, li va respondre el pessimista. Millet, amb una fe abrandada, li va respondre: Realitzarem l'absurd. Fou així com nasqué l'Orfeó Català, modestament, però amb una passió desenfrenada, amb una fe que removia les muntanyes.

Els primers directors de l'Orfeó Català foren Millet i Vives. Els primers assaigs es feren al carrer de Lladó, en una sala petita que els va rellogar el Foment Catalanista. Al cap d'un any eren 28 cantaires. L'any 1893 hi havien 50 coristes. L'Orfeó Català ja començava a tenir sentit musical. Endemés de coses populars, cantaven L'Ave Verum de Mozart, Aviat, però, varen arribar els inconvenients. Un dia, digueren al Mestre Millet que hi havien unes coristes que es negaven a cantar les cançons populars harmonitzades. Eren coristes que encara tenien la costum de cantar coses en les que no sempre hi presidia el bon gust. Millet, amb fermesa, va dir: Això vol dir que tenim de dissoldre l'Orfeó? Tothom va contestar negativament. L'assaig, doncs, començà, va contestar el Mestre ple d'autoritat i d'abrandament. L'Orfeó Català havia escollit el camí i el seguiria fins a la fi. L'any 1894 Amadeu Vives, que ja sentia la seva inclinació pel teatre líric, va abandonar amigablement la direcció de l'Orfeó i el Mestre Millet va quedar-se sol. Es posaren al costat de Lluís Millet professors de vàlua. La senyora Wehrle, Juan Gay Josep Maria Commella, Joan Salvat. En aquell moment la presidència de l'Orfeó fou ocupada pel germà del Mestre, Don Joan Millet, comerciant de bona mena a qui els afers no impedié l'estimar l'art i protegir-lo. Cal fer esment que actualment l'Orfeó Català és dirigit pel fill de Lluís Millet i fins no fa gaire temps presidit pel fill de Joan Millet, el nostre enyorat amic Fèlix Millet, que en aquesta ocasió enyorem encara més. Aquesta ocasió que té tant de regust històric i que la presidència actual de Joan Antoni Maragall li dona un sentit profund de continuació. El segle es va acabar amb un viatge de l'Orfeó a Niça, amb la benedicció de la Senyera a Montserrat, amb un viatge a Mallorca i amb l'entrada de l'Orfeó Català al Teatre del Liceu de Barcelona. La vida de l'Orfeó quedava assegurada.

D'ençà d'aquell moment la vida de Lluís Millet va estretament lligada a la vida de l'Orfeó Català i tots dos lligats a la vida espiritual de Catalunya. La seva amistat amb els Bisbes Morgaès, que va beneir la Senyera, i amb el Doctor Torras i Bages, fa de Millet el restaurador de la música religiosa a la nostra terra. Els monjos de Montserrat, eminents músics com el Pare Sunyol i el Pare Albareda, eren els seus amics. El seu viatge al Congrés Gregorià de Strasbourg li va fer conèixer el moviment que es dibuixava arreu del món per tal de tornar el Cant gregorià al lloc que es mereixia, és a dir, al cim de la litúrgia. En aquell temps va venir a Barcelona la Capella Russa, que dirigia un gran músic: Slaviansky d'Agrenéf. El Mestre Morera va harmonitzar per ells la cançó catalana "Sant Ramon monat fill de Vilafranca, confessor de reis, de reis i de papes". Això acabà de donar al Mestre Millet l'empenta necessària per imposar el seu punt de vista: consagrar tot l'esforç de l'Orfeó a les

cançons populars catalanes, patrimoni nacional de la nostra terra. Aquest esforç era necessari ja que, com hem dit absns, en aquell moment la música era acaparada per l'italianisme, l'opere ta madrilenya, les primeres òperes franceses de més o menys bon gust i, sobre tot, per la riuada del wagnerisme que amenaçava d'emportar-se'n'ho tot. Millet, amb les cançons catalanes, va imposar les obres polifòniques de la Reinaxença i va fer conèixer Bach, Mozart, Beethoven, Franck i als músics més moderns.

L'Orfeó és ple de dates històriques per la música. Seria llarg d'enunciar-les totes. Permeteu-me dir, però, que l'any 1900 i al Teatre del Liceu l'Orfeó Català va donar, per primera vegada, la Novena Simfonia de Beethoven amb els cors. Si per desgràcia -va dir el Mestre Millet - demà l'Orfeó desaparegués, ja estariem contents d'haver pogut produir aquest acte. Una altra data fou la primera de l'Emigrant i de la Mort de l'Escolà i del Credo de la Missa del Papa Marcel de Palestrina i de la Missa de Bach... Ja us ho he dit, la llista fóra impressionant. Quan varen cantar "Les Flors de Maig", no hi ha dubte que l'Orfeó Català realitzava un somni daurat de Clavé, és a dir, de cantar la seva obra immortal amb tota la perfecció que la seva arquitectura musical requereix.

No hi ha més remei, tenim d'anar més depressa a contar aquesta història meravellosa. L'any 1908 es va inaugurar el local social de l'Orfeó amb el nom de Palau de la Música Catalana. Tot-hom hi va col.laborar, moralment i material. El dia de l'inauguració el Bisbe de Barcelona, Cardenal Casanyes, va beneir la Casa. El Mestre Millet va pronunciar les primeres paraules; va dir: "Alabat sia Déu perquè ha mogut l'amor de tots vosaltres per tal que poguéssim construir aquesta casa en honor de la música catalana, reina del nostre cor, mare nostra". Adreçant-se a Joaquim Cabot, que era llavors el president i l'ànima d'aquesta obra, li va dir: "Aquí us presento l'heroi d'aquesta gesta, el que més ha lluitat per vèncer tots els obstacles, mogut per la generositat del seu cor de català i d'artista". M'agrada llegir-vos aquest elogi perquè, en la meua primera joventut, el senyor Cabot - com li dèiem nosaltres - m'havia honorat amb la seva amistat. Poc temps després, els reis d'Espanya varen visitar l'Orfeó Català acompanyats d'Antoni Maura i d'Ossorio i Gallardo. En aquell concert hi prenia part el gran organista i savi mundial el Doctor Schweitzer, tan amic de Pau Casals. Obrí el concert "El cant de la Senyera" i continuà amb el Magníficat de Bach i amb el Credo de Palestrina. Quan els reis sortiren del Palau, a la una de la matinada, el Cardenal Casanyes entrava a l'agonia.

L'any 1912 l'Orfeó va anar a Madrid i el seu èxit fou esclatant. Canalejas, president del Consell, va dir: "L'Orfeó Català és una de les millors corals del món. El seu viatge a Madrid té un cert sentit de col.laboració i de compenetració". El dissortat president fou assassinat poc mesos després, mentre es mirava l'aparador d'una llibreria. Gairebé podríem dir-ne una mort simbòlica. A vegades m'he demanat si d'aquella Mancomunitat concedida i tantes vegades denegada als polítics, no en fou el Mestre Millet, amb el seu Orfeó Català, el veritable i eficaç embaixador. Abans d'anar-se'n de Madrid, el Mestre Millet va enviar aquesta nota als periòdics: "Amb la meua llengua materna, que és la llengua del cor dels catalans, salúdo al poble de Ma-

drid i li agraeixo, en nom de l'Orfeó Català, la magnífica rebuda que ens ha dispensat". Al seu retorn a Barcelona hi varen haver les indispensables discussions (a nosaltres, catalans, ens agrada discutir-ho tot). No hi fa res, això provava que la vida artística de l'Orfeó anava intimament lligada a la vida total del País.

L'any 1914, el dia 11 de juny - Dijous de Corpus - va sortir l'Orfeó Català cap a París i Londres. El món vivia els últims dies de pau. Un mes després esclatava la primera guerra mundial. L'èxit de l'Orfeó Català fou indescriptible. A la Sala del Trocadero hi havia Debussy, Ravel, Wanda Landowska, Thibaut, Granados. En una llotja Don Jaume de Borbón, el leader carlista. En una altra, hi havia Gabriel d'Annunzio, Richard Strauss, el lleidatà Ricard Vinyes, Joaquim Nin i l'escultor Clarà amb el pintor Josep Maria Sert, autor de les pintures de la Catedral de Vic. El violonista Joan Manén i la cantatriu Maria Barrientos hi prenien part. Hi havia, també, la Cobla de Perelada. Era la segona Cobla que anava a París.

Els concerts de Londres varen tenir el mateix èxit. Un fet dolorós el va entristir. Una de les noies de l'Orfeó, Carme Tort i Monteis, es va morir. El seu pare i el seu germà cantaven com ella a l'Orfeó. Tots els que hem freqüentat l'Orfeó els hem conegut. Millet va escriure les següents paraules: "Tots recollits donem gràcies a Déu per tot. Fins per la lliçó de dolor i d'humilitat que ens ha donat a la fi de la nostra jornada. Els homes són febles per l'orgull i tot el bo que pensen ho fan pensant en el mèrit propi. Llavors la forta mà de Déu ens obre davant dels ulls l'abim de la nostra petitesse. La realitat forta i terrible de la mort d'una dolça i encantadora companya nostra ens ha donat la lliçó d'humilitat perquè en el fons de les nostres cançons hi guardem sempre els sentiments nobles de la realitat humana, sense les arestes de la vanitat inútil". L'Orfeó va acompanyar la gentil corista al cementiri i, poc temps després, l'escultor Josep Llimona va plantar, a la seva tomba, una creu de marbre que recorda el trist i tromfal viatge de l'Orfeó Català a Londres.

I ja ens apropem al final amb la data històrica del 27 de maig de 1917. Els Orfeons de Catalunya retien un homenatge al Mestre Millet. Cinc mil coristes varen arribar de per tot arreu. Al fons, fou en aquesta gran diada quan es va consagrar i solidificar la germanor dels Orfeons de Catalunya. Aquesta institució, mestra de la nostra terra, que res ni ningú podrà mai desfer ni pertorbar-ne la seva ascensió.

El 1925, amb motiu de l'Any Sant, l'Orfeó Català va anar a Roma. Va cantar davant de Pius XI la Mort de l'Escolà i el Cant dels Ocells, aquesta cançó popular catalana que ja ha fet la volta al món. El Virolai va ressonar a totes les esglésies de Roma.

L'Orfeó Català i el Mestre Millet varen viure els dies tristos de la guerra. Fou el Mestre Francesc Pujol (seria una injustícia imperdonable no anomenar-lo) qui, junt amb el Mestre Joan Llongueres, portà el timó d'una nau que totes les tempestes abor-

daven. La varen salvar i la varen fer arribar a bon port. El diu menge, dia 7 de desembre de 1941, el Mestre Lluís Millet moria santament a la seva casa pairal de l'Orfeó Català. A aquest Palau de la Música Catalana que ha forjat la glòria de la nostra música i dels nostres músics.

Jo voldria donar una adient conclusió a aquesta nostra conversa. Lluís Millet fou i és una autèntica glòria de Catalunya. Els països que tenen homes d'aquesta envergadura són països immortals. Millet era més que un geni, era un sant. Gràcies a Millet i a la germanor dels Orfeons de Catalunya, la nostra terra ha pogut sempre combatre el mal gust que ha vingut de fora. Les nostres cançons ho han perfumat tot. Les dances exòtiques i sovint escandaloses i de mal gust han estat neutralitzades per la sardana que de l'Empordà va volar per tot el país.

I aquesta nostra conversa no es clouria amb sivella d'or, tal com escau que sigui amb motiu de la presència de l'Orfeó Català a les Valls d'Andorra, si no donéssim les gràcies als dirigents actuals de la nostra primera institució coral catalana.

Primerament, als que han fet possible aquesta magna manifestació que es prepara. Al President actual de l'Orfeó Català, senyor Joan Antoni Maragall i al seu Director el Mestre Lluís Maria Millet, i als vells cantaires que han posat en les mans dels joves la flama encesa que ha donat totes les clarors a les terres catalanes.

L'Orfeó Català no s'ha adormit mai damunt dels llorers conquistats. Després de la mort del seu il·lustre Fundador, fou el viatge a París l'any 1950, essent-ne President Fèlix Millet. El "moment espiritual" viscut sota les voltes de Nostra Dama: la recepció a l'històric "Hotel de Ville" de París pel seu President del Consell Municipal, Pierre De Gaulle, el germà del nostre Copríncep d'Andorra; i el magne concert al Palau de Chaillot, amb l'audició de la Missa en si menor de Bach, amb l'Orquestra Colonne i l'Orfeó, dirigits pel Mestre Lluís Maria Millet. I després, les memorables audicions del "Pessèbre" de Pau Casals a Assís, a Florència, a Tolosa del Llenguadoc, al Monestir de Sant Miquel de Cuixà, davant dels Monjos de Montserrat amb el seu Abat i, darrerament, al Palau de la Música Catalana.

L'Orfeó Català continua la seva gloriosa història perquè cantaires, mestres i dirigents, tots, són hereus del foc sagrat que Lluís Millet va encendre al cor dels seus més immediats col·laboradors. D'aquesta tribuna modesta, voldria demanar a tota la joventut andorrana que estimin les cançons catalanes i tot el que és nostre. El dia en que a totes les Valls hi ressonaran les cançons, Andorra tindrà uns embaixadors que podran portar la seva veu arreu del món. Una veu harmoniosa i dolça com les seves deus d'aigua fresca i regalada. Una veu perfumada com les sentors de les vostres grandalles i dels herbeis que verdejen en els vostres amplis prats. El món és tan ple de coses que ens separen i ens divideixen que val la pena posar tot l'esforç i la bona voluntat en una obra que agermana i apropa els homes. Per acabar, deixeu-me repetir l'estrofa del poeta: "Cantem i vetllem que ja dormirem, quan morirem".